

D-8 ÜLKELERİNİN SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA AMAÇLARINI GERÇEKLEŞTİRME DÜZEYLERİNİN TAHLİLİ

Adem DOĞAN^{1*}, Veysel YILMAZ^{2*}

¹Prof. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İ.İ.B.F. İktisat Bölümü

²Dr. Öğretim Üyesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Turhal Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve Lojistik Bölümü
ademdogan@cumhuriyet.edu.tr, veysel.yilmaz@gop.edu.tr

*ORCID: 0000-0001-7874-8455, *ORCID: 0000-0001-7948-6282

Öz- Bu çalışmada D-8 ülkelerinin Birleşmiş Milletler 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarını gerçekleştirme konusunda ne durumda oldukları incelenmiştir. D-8 ülkelerinin tamamı 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarını benimsemektedirler. Ülkeler global bir gündem olarak kabul edilen bu amaçları adeta ulusal gündemleri olarak görmektedirler. Bu doğrultuda amaçların gerçekleştirilmesine yönelik planlamalar ve projeler geliştirmektedirler. 2019 yılı itibarıyla söz konusu amaç ve hedefleri gerçeğe dönüştürmede en başarılı D-8 ülkeleri olarak, Malezya, Türkiye ve İran görülmektedir. En başarısız ülkelerin ise Bangladeş, Pakistan ve Nijerya olduğu görülmektedir. Bu bulgular, D-8 ülkelerinin beşeri kalkınma endeksi sıralamalarıyla da paralellik göstermektedir.

Anahtar Kelimeler- Sürdürülebilir Kalkınma Kavramı, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, D-8 Ülkeleri.

ANALYSIS OF THE LEVELS OF REALIZATION OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OBJECTIVES OF D-8 COUNTRIES

Abstract – In this study, the situation of the D-8 countries in terms of achieving the United Nations 2030 Sustainable Development Goals was examined. All D-8 countries adopt 2030 Sustainable Development Goals. Countries see these goals, which accepted as a global agenda, as their national agenda. Accordingly, they are developing plans and projects to achieve the objectives. By the year 2019, in transforming real these goals and objectives Malaysia, Turkey and Iran appear as the most successful D-8 countries. The most failed countries are Bangladesh, Pakistan and Nigeria. This finding is also in line with the human development index rankings of D-8 countries.

Keywords- Sustainable Development Concept, 2030 Sustainable Development Goals, D-8 Countries.

GİRİŞ

1960'lı yıllarla birlikte yükselen sürdürülebilir kalkınma konusu, günümüzde de sosyal bilimcilerin, hassaten iktisatçıların ve politikacıların üzerinde en fazla yoğunlaştıkları alanlardan biridir. Konunun yoğun bir biçimde gündeme gelmesinde çevre veya doğal kaynakların hesapsızca tüketildiğinin veya geri dönüşü mümkün olmayacak biçimde kirlendiğinin somut olarak görülmesinin büyük etkisi olmuştur. Önceleri çevre kaynaklarının korunarak gelecek nesillere bırakılmasını önceleyen sürdürülebilir kalkınma anlayışı giderek kapsam genişlemesine uğramış çevre boyutu yanında ekonomi ve sosyal boyutları da olan bir anlayış haline dönüşmüştür. Sürdürülebilir kalkınma konularıyla ilgili çok sayıda uluslararası konferans yapılmıştır. Bu konferanslar hem sürdürülebilir kalkınma kavramının kapsamının belirlenmesine hem de sürdürülebilir kalkınma anlayışının global düzeyde benimsenmesine yardımcı olmuştur. Global düzeyde benimsenen sürdürülebilir kalkınmanın nasıl ölçüleceği ve somut göstergelerinin neler olacağı yine birçok uluslararası konferansta gündeme getirilmiş ve müzakere edilmiştir. Nihayet, Eylül 2015'te toplanan *Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi*'nde 193 üye ülkenin imzası ile 17 temel amaç ve bunlara bağlı olan 169 adet hedeften oluşan *Birleşmiş Milletler 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri* belirlenmiştir. Söz konusu amaç ve hedefleri benimseyen ülkeler bu amaç ve hedeflerin gerçekleştirilmesi doğrultusunda strateji ve planlamalar yapmakta ve hedeflerin gerçekleştirilmesine yönelik politikalar izlemektedirler. Bu çalışmanın amacı *Birleşmiş Milletler 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarını* gerçekleştirme açısından D-8 ülkelerinin (Türkiye, İran, Malezya, Mısır, Nijerya, Pakistan, Malezya, Endonezya ve Bangladeş) ne durumda olduklarının ortaya konulmasıdır. Elbette ki 2015 yılında kabul edilen ve 2030 yılına kadar gerçekleştirilmesi planlanan amaç ve hedeflerin bu çalışmanın yapıldığı 2020 yılı başı itibarıyla tamamlanması beklenemez. Ancak hedeflerin kabul edilmesinden yaklaşık 4 yıl sonra hedefleri gerçekleştirmeye yönelik ne gibi adımlar atıldığı ve atılan adımların ne gibi olumlu katkılara yol açtığı izlenebilir.

Çalışmada D-8 ülkelerinin seçilmesinin nedeni dünyanın farklı coğrafyalarındaki Müslüman ülkeleri temsil etmeleridir. Müslüman ülkelerin en fazla mağdur oldukları ekonomik ve sosyal sorunların başında yoksulluk, yetersiz beslenme, yetersiz sağlık hizmetleri, yetersiz eğitim hizmetleri ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği gelmektedir. Bu sorunların giderilmesi Müslüman ülkelerin bir medeniyet iddiasında bulunabilmesinin zorunlu koşullarıdır. Aşağıdaki satırlarda da görüleceği üzere *Birleşmiş Milletler 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının* ilk beş amacı bu sorunların mümkün olduğunda giderilmesine yöneliktir. Bu nedenle hedefleri gerçekleştirmeye yönelik çabaların artırılması söz konusu ülke halklarının lehine olacaktır.

Üç bölümden oluşan çalışmanın girişi müteakiben ilk bölümünde sürdürülebilir kalkınma kavramının kavramsal çerçevesi, ikinci bölümünde *Birleşmiş Milletler 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Amaç ve hedefleri* açıklanmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise D-8 ülkelerinin 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına nasıl baktıkları somutlaştırılmaya ve bu amaç ve hedefleri gerçekleştirme noktasında hangi düzeyde oldukları 2019 yılı Sürdürülebilir Kalkınma Endeksleri dikkate alınarak tespit edilmeye çalışılmıştır.

I. SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA KAVRAMININ KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

Sürdürülebilirlik kavramıyla; toplumun sosyal, kültürel, bilimsel, doğal ve beşeri kaynaklarının tümünün ihtiyatlı kullanılmasını sağlayan ve buna saygı duyma temelinde sosyal bir bakış oluşturan

katılımcı bir süreç kastedilmektedir (Traş, 2012: 59). Sürdürülebilirlik kavramı; geleceğeçilik, adalet, küresel çevrecilik ve biyolojik çeşitlik olmak üzere dört önemli bileşen üzerine inşa edilmektedir. Bu bileşenlerden geleceğeçilik; gelecek nesillerin refahı için bugünden kaygı duymayı, adalet; nesiller arasında ekonomik faydaların ve yüklerin sosyal açıdan adil dağılımını, küresel çevrecilik; doğal sermayenin tükenmesi veya kullanımı ile alakalı ekolojik sorunların küresel düzeyde ele alınmasını, biyolojik çeşitlilik ise ekolojik sistemdeki biyolojik çeşitliliğin korunmasını ifade etmektedir (Bayraktutan ve Uçak, 2011: 19).

Sürdürülebilir kalkınma kavramıyla vurgulanmak istenen husus; ekonomik büyümenin tek başına yeterli ve arzulanır olmadığı, yaratılan zenginliklerin ülkeler, bölgeler ve gelir grupları arasında adaletli bir biçimde dağıtılmasının gerekli olduğu ve bütün bunlar yerine getirilirken de çevresel değerlerin korunmasının zorunlu olduğudur (Kaynak, 2014: 56).

Kavram, ilk kez *Uluslararası Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği* (IUCN) tarafından 1980 yılında yayınlanan *Dünya Koruma Stratejisi* (WCS) isimli raporda telaffuz edilmiştir. Ancak kavramın dünya ölçeğinde yaygınlaşarak uluslararası politikalarda yer almaya başlaması ise, 1987 yılında *Ortak Geleceğimiz* raporunun yayınlanmasından sonradır. Bu yıllardan sonra sürdürülebilir kalkınma çevre sorunları, az gelişmişlik ve nüfus artışıyla ilgili politikalarda ve bilimsel çalışmalarında merkezi bir kavram haline gelmiştir (Zafir, 2014: 250).

Dünya Koruma Stratejisi çalışmasına göre, kalkınma politikalarının içermeleri gereken üç temel öncelik; ekolojik süreçlerin korunması, genetik çeşitliliğin korunması ve kaynakların sürdürülebilir kullanımınıdır. Çalışma sürdürülebilirliğe üç düzeyli bir yaklaşımla bakarak; temel ihtiyaçlar, eko-kalkınma ve sürdürülebilir yararlanma kavramlarını dünya siyaset gündemine taşımıştır (Zafir, 2014: 250).

Sürdürülebilir kalkınma kavramının derli toplu bir tanımı, ilk kez, *Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu* tarafından hazırlanan 1987 tarihli *Ortak Geleceğimiz* isimli raporda yapılmıştır. Bu raporda sürdürülebilir kalkınma, "gelecek kuşakların ihtiyaçlarını karşılayabilmelerini tehlikeye atmaksızın bugünkü kuşakların ihtiyaçlarını karşılayan kalkınma" olarak tanımlanmış (WCED, 1991: 71) ve bu tanım bu tarihten itibaren de yaygın olarak kullanılmaya başlamıştır. *Ortak Geleceğimiz* raporunda, sürdürülebilir kalkınma stratejisinin hedefleri olarak; büyümenin canlandırılarak büyümenin kalitesinin değiştirilmesi, temel ihtiyaçların karşılanması, sürdürülebilir nüfus düzeyinin garanti altına alınması, kaynak tabanının korunarak zenginleştirilmesi, çevre dostu teknolojilerin geliştirilmesi ve karar vermede çevre ile ekonominin birlikte düşünülmesi sayılmıştır (WCED, 1991: 78). Sürdürülebilir kalkınma ekonomik büyümeden farklı olarak çevre kalitesini ve nüfusun sağlık ve eğitim standartlarından oluşan yaşam kalitesini içermektedir. Çevre kalitesinin yüksek olmasının yaşam kalitesini de yükselteceği kabul edilmektedir (Ceylan, 1995: 207).

1992 yılında ülkelerin ekonomi ve çevre faaliyetlerini birlikte yürütmesini tavsiye eden bir dizi ilkenin benimsendiği *Birleşmiş Milletler Yeryüzü Zirvesi* toplanmıştır. Zirveyle birlikte çevre konusu uluslararası gündemin öncelikleri arasında girmiştir. Zirvede çevre ve kalkınma konusunda gelişmiş ve az gelişmiş tüm ülkelerin dikkate alması ve uygulaması gereken prensipler ortaya konmuş, birbirleriyle çatışan çıkarlar uzlaştırılmaya çalışılmış, 21. yüzyıldaki tüm gelişmeleri yönlendirebilecek tek faktörün çevre olduğuna dikkat çekilmiştir (Zafir, 2014: 261). Zirvenin sonunda sürdürülebilir kalkınma üzerine, ikisi uluslararası anlaşma (İklim

Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ve Biyolojik Çeşitlilik sözleşmesi), ikisi bildiri (Çevre ve Kalkınma Üzerine Rio Bildirisi ve Orman Bildirisi), ve biri de ana eylem gündemi (Gündem 21) olmak üzere toplam beş belge ortaya çıkmıştır.

İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi, insan kaynaklı çevre kirliliğinin iklim sistemleri üzerindeki etkilerini azaltmayı özellikle de ülkelerin sera gazı salınımlarını azaltmayı amaçlamıştır. Ülkelerin ortak fakat farklı sorumlulukları, ulusal ve bölgesel kalkınma öncelikleri, göz önünde bulundurularak sözleşmenin taraflarına sera gazı salınımlarını azaltmak için ortak yükümlülükler verilmiştir. Taraf ülkelerin yerine getirmesi gereken genel yükümlülükler; ulusal sera gazı envanterinin hazırlanması ve bildirimini yapılması, iklim değişikliğine uyumu kolaylaştırıcı tedbirleri içeren programların geliştirilmesi, sera gazı emisyonunu azaltacak teknolojilerin, çalışmaların ve uygulamaların hayata geçirilmesinde ve yaygınlaştırılmasında işbirliğinin sağlanması ve ilgili sosyal, ekonomik, çevresel politikalarda ve eylemlerde iklim değişikliğinin göz önüne alınması, olarak belirlenmiştir (Doğaner Gönel, 2010: 289).

İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi hükümetler arası düzeyde iklim değişikliğine yönelik ilk anlaşma olmakla birlikte taraf ülkeler açısından bir iyi niyet göstergesi olmaktan öteye gidememiş, yaptırım gücü zayıf kalmıştır. Taraf ülkelerin yükümlülüklerin artırılması amacıyla 1997 yılında *Kyoto Protokolü* kabul edilmiştir. *Kyoto Protokolü* sanayileşmiş ülkelerin sera gazı salınımlarını azaltma taahhütlerini daha katı hale getirmekte ve bu azaltmanın belirli zaman dilimleri içinde gerçekleşmesini öngörmektedir. Dünya nüfusunun %4'ünü oluşturmasına karşın, küresel sera gazı salınımlarının %25'inden sorumlu olan ABD'nin Protokolden çekilmesinden sonra Konferansın ilk günlerinde gözler Japonya'ya çevrilmiştir. Ancak Japonya'nın taraf olması ve Avrupa Birliği'nin de onaylaması ile *Kyoto Protokolü* yürürlüğe girmiştir (Doğaner Gönel, 2010: 291).

2000 yılında toplanan *Bin Yıl Kalkınma Hedefleri Zirvesi*'nde sürdürülebilir kalkınma konusunda iddialı bir eylem planı ortaya konulmuştur. Bu plan, hedeflere ulaşmak için belirlenen son tarih olan 2015 yılına kadar yapılması gerekenleri ana hatlarıyla belirleyen bir yol haritası niteliğindedir. *Bin Yıl Kalkınma Hedefleri*, sekiz ana hedefte toplanmaktadır. Bu hedefler; aşırı yoksulluğun ve açlığın ortadan kaldırılması, herkes için evrensel temel eğitimin sağlanması, cinsiyet eşitliğinin teşvik edilmesi ve kadının güçlendirilmesinin sağlanması, çocuk ölümlerinin azaltılması, anne sağlığının geliştirilmesi, salgın hastalıklarla mücadele edilmesi, çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması ve kalkınma için küresel ortaklıklar kurulmasının sağlanması olarak sıralanmaktadır (Bakırtaş, 2014: 296).

Rio konferansından 10 yıl sonra 2002 yılında Johannesburg'da *Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi*, toplanmıştır. Bu zirveye ülke temsilcileri, yerel yöneticiler, sivil toplum örgütleri ve özel sektör temsilcileri katılmıştır. Ülkelerin ulusal sürdürülebilir kalkınma stratejilerini hazırlama konusundaki son durumları değerlendirilmiş, soyut ve genel nitelikli vaatlerin ötesinde, somut projelerin tartışıldığı ve geliştirildiği bir küresel etkinlik oluşturulmuştur. Zirve'nin bildirisinde katılımcılar, sürdürülebilir kalkınma ilkelerine bağlılıklarını yineleyerek bu ilkelerin yerel, ulusal, bölgesel ve küresel düzeylerde uygulanabilirliğinin, ekonomik ve toplumsal gelişme ile çevrenin korunması arasındaki karşılıklı bağlılığa dayanması gerektiğini vurgulamışlardır (Yılmaz, 2017: 43).

Rio 92'nin üçüncü gözden geçirme toplantısı olan ve 2012 yılında yapılan *Birleşmiş Milletler Kalkınma Konferansı*'nda Bin Yıl

Kalkınma Hedefleri dahil olmak üzere 2015 yılına kadar uluslararası düzeyde kabul edilmiş kalkınma hedeflerine ulaşmak için her türlü çabanın gösterileceği taahhüdü yinelenmiştir. Yoksulluğun ortadan kaldırılmasının günümüz dünyasının karşılaştığı en büyük küresel zorluk olduğuna ve sürdürülebilir kalkınma için vazgeçilmez bir gereksinim olduğuna vurgu yapılmıştır. Yoksulluğu ortadan kaldırmanın, sürdürülebilir olmayan üretim ve tüketim modellerini değiştirmenin, sürdürülebilir üretim ve tüketim modellerini teşvik etmenin, ekonomik ve sosyal kalkınmanın doğal kaynak temelini korumasının ve yönetiminin; sürdürülebilir kalkınma için asli gereklilik ve üst hedefler olduğuna dikkat çekilmiştir (İstedğimiz Gelecek: 2012: 1).

Sürdürülebilir kalkınmayla ilgili toplantılarda alınan kararların, gündem maddelerinin, eylem planlarının söylem düzeyinde kaldığı söylemek mümkündür. Çünkü bağlayıcılığı olmayan tavsiye niteliğindeki kararlar, gelişmiş ya da gelişmekte olan hiçbir ülkenin kendi egemenliklerinden özveride bulunmasını temin edememektedir. Ancak diğer taraftan, bütün bu toplantılar süreciyle birlikte başlangıçta çevresel bir sorumluluk olarak kabul edilen sürdürülebilir kalkınma artık toplumdaki tüm kesimlerin üstlenmeleri gereken ekonomik, sosyal ve ekolojik sorumluluklar haline almıştır. Ekonomi, çevre bilimi, hukuk, işletme yönetimi, siyaset gibi pek çok alanı kapsayan disiplinler arası bir kavram haline gelmiştir (Zafir, 2014: 272).

II. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER 2030 SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA AMAÇLARI

Eylül 2015'te toplanan *Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi*'nde 2000 yılında kabul edilen Bin Yıl Kalkınma Hedeflerine 15 yılda ne ölçüde ulaşıldığı küresel ölçekte değerlendirilmiştir. Bu hedeflere ulaşma açısından ortaya konulan performansın dünyamızın karşı karşıya bulunduğu ekonomik, toplumsal ve çevresel sorunlara beklenen çözümleri getirmekten uzak olduğu açıklanmıştır. Bin Yıl Kalkınma Hedefleri ile başlatılan sürdürülebilir kalkınma sürecinden edinilen deneyimler ışığında dünyanın mevcut sorunlarına çözüm getirici, kapsayıcı nitelikte, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin belirlenmesinin gerekliliğine işaret edilmiştir. Bu doğrultuda, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 193 üye ülkenin imzası ile kabul edilen *2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri* 17 temel amaç ve bunlara bağlı olan 169 adet hedeften oluşmaktadır (Peşkirioğlu, 2016). Bu amaç ve hedefler, Bin Yıl Kalkınma Hedefleri üzerine inşa edilmiş ve Bin Yıl Kalkınma Hedefleriyle başarılabilen hedeflerin başarılması amaçlanmıştır. Bütün insan haklarının uygulamaya geçirilmesi, cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve kadınlar ile kız çocuklarının güçlendirilmesi hedeflenmiştir. Bu hedefler sürdürülebilir kalkınmanın üç boyutu olan ekonomi, sosyal ve çevresel boyutları dengeli ve bölünemez bir biçimde entegre etmektedir (UN, 2015: 1). Yeni küresel hedefler belirlenirken kalkınmanın merkezine sürdürülebilirlik yerleştirilmiş ve yaşanan ekonomik, çevresel ve toplumsal kaygıların dünya üzerinde yaşayan tüm insanların ortak meselesi olduğu vurgusu ile yola çıkılmıştır. Sürdürülebilir kalkınmayla ilgili bütüncül bir amaç setinin belirlenmesiyle bu kavram artık sadece ekonomi ve çevre çatışması üzerinden değil, temel insani gereksinimleri, iklim değişikliğini, çevrenin korunmasını, barışı, demokrasiyi, temel hak ve özgürlükleri içeren bütüncül bir anlayış üzerinden okunmaktadır (Peşkirioğlu, 2016). Dünya sürdürülebilir kalkınma söyleminin, *2030'da Daha İyi Bir Dünya* vizyonu üzerinden kurulması hedeflenmektedir.

Yukarıda da değinildiği üzere, Birleşmiş Milletler 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri 17 temel amaç ve bu amaçların gerçekleştirilmesi doğrultusunda belirlenen 169 hedeften

oluşmaktadır. Bu 17 amaç ve bu amaçların ilk hedefleri tablo 1’de verilmiştir.

2030 Sürdürülebilir Kalkınma hedefleriyle birlikte, sadece gelişmekte olan ülkeleri değil gelişmiş ülkeleri de hedef alan, devletler yanında özel sektör ve sivil toplum örgütlerini de politika sürecine dâhil eden bir yaklaşıma geçildiğini söylemek mümkündür. Ayrıca, uluslararası kalkınma politikasının öncelikli ve merkezi meselelerinde bir değişimin yaşandığı ve buna bağlı olarak da politika gündeminin değiştiği söylenebilir. Aşırı yoksulluğa ve başta sağlık olmak üzere toplumsal kalkınmaya öncelik veren Binyıl Kalkınma Hedefleri yerine iklim değişikimine, çevresel bozulmaya, küresel refah ve güvenlik konularına öncelik verilmeye başlanmıştır (Barbak ve Memişoğlu, 2017).

Tablo 1: 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ve Amaçların İlk Hedefleri

<i>Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları</i>	<i>Amaçların İlk Hedefleri</i>
1. Her tür yoksulluğun, nerede olursa olsun sona erdirilmesi.	Günde 1,25 Dolar altında gelire sahip olmakla ölçülen aşırı yoksulluğun 2030 yılına kadar dünyanın her yerinde ortadan kaldırılması.
2. Açlığın bitirilmesi, gıda güvenliğinin sağlanması, beslenme imkânlarının geliştirilmesi ve sürdürülebilir tarımın desteklenmesi.	2030 yılına kadar açlığın sonlandırılması ve özellikle yoksullar ve bebekler gibi hassas durumda olan insanların tüm yıl boyunca yeterli, güvenli ve besleyici gıdalara erişiminin sağlanması.
3. İnsanların sağlıklı bir yaşam sürmelerinin ve herkesin her yaşta refahının sağlanması.	2030 yılına kadar küresel anne ölüm oranının 100.000 canlı doğumda 70’in altına düşürülmesi.
4. Herkesi kapsayan ve herkese eşit derecede sunulan kaliteli eğitimin sağlanması ve herkese yaşam boyu eğitim imkânının tanınması.	2030 yılına kadar ilgili ve etkili eğitim çıktılara yol açacak şekilde, tüm çocukların ücretsiz, hakkaniyetli ve kaliteli ilk ve orta öğretimi tamamlamasının temin edilmesi.
5. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve kadınların ve kız çocuklarının toplumsal konularının güçlendirilmesi.	Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik her türlü ayrımcılığın sonlandırılması.
6. Herkes için temiz suya ve sağlığa uygun yaşam koşullarına sürdürülebilir erişimin sağlanması.	2030 yılına kadar güvenli ve satın alınabilir içme suyunun evrensel ve adil erişiminin sağlanması.
7. Herkes için erişilebilir, güvenilir, sürdürülebilir ve temiz enerjinin sağlanması.	2030 yılına kadar uygun fiyatlı, güvenilir ve modern enerji hizmetlerine evrensel erişimin temin edilmesi.
8. Sürdürülebilir ve kapsayıcı ekonomik kalkınmanın sağlanması ve insan onuruna yakışır işlerin temin edilmesi.	Ulusal koşullara uygun kişi başına ekonomik büyümenin sürdürülmesi ve özellikle en az gelişmiş ülkelerde yıllık en az %7 düzeyinde GSYİH artışının sağlanması.
9. Dayanıklı altyapıların inşa edilmesi, sürdürülebilir ve kapsayıcı sanayileşmenin ve yeni buluşların teşvik edilmesi	Ekonomik kalkınma ve insani refahı destekleyecek kaliteli, güvenilir, sürdürülebilir ve esnek bölgesel ve sınırsız altyapıların geliştirilmesi.
10. Ülkeler arası ve ülke içi eşitsizliklerin azaltılması	2030 yılına kadar nüfusun en alt %40’lık kesiminin gelirinin ulusal ortalamadan daha fazla oranda büyümesinin artan derecede sağlanması ve sürekli hale getirilmesi.
11. Şehirlerin ve yerleşim yerlerinin herkesi kucaqlayan, güvenli ve sürdürülebilir kılınması.	2030 yılına kadar herkesin yeterli, güvenli ve satın alınabilir konut ve temel hizmetlere erişiminin sağlanması ve geçekonduların iyileştirilmesi
12. Sürdürülebilir tüketimin ve üretimin sağlanması.	Gelişmiş ülkelerin önderliğinde, gelişmekte olan ülkelerin gelişmesi ve kapasitelerini göz önünde bulundurarak, her ülkenin hareketi geçmesiyle sürdürülebilir tüketim ve üretim modellerine yönelik 10 yıllık program çerçevesinin uygulanması
13. İklim değişikliği ve etkileri ile mücadele için acil olarak adım atılması	Tüm ülkelerin doğal afetler ve iklim kaynaklı tehlikelere karşı dayanıklılığının ve uyum kapasitesinin kuvvetlendirilmesi.
14. Okyanusların, denizlerin ve deniz kaynaklarını sürdürülebilir kalkınma için korunması ve sürdürülebilir şekilde kullanılması.	2025 yılına kadar deniz atıkları ve besin maddesi kirliliğini de içerecek şekilde özellikle kara kaynaklı eylemlerden kaynaklanan her türlü deniz kirliliğinin engellenmesi ve kayda değer miktarda azaltılması.
15. Karasal ekosistemlerin korunması, restore edilmesi ve sürdürülebilir kullanımının sağlanması, ormanların sürdürülebilir kullanımının temin edilmesi, çölleşme ile mücadele edilmesi, toprakların verimlilik kaybının durdurulması ve geriye çevrilmesi ve biyoçeşitlilik kaybının durdurulması.	2020 yılına kadar, uluslararası anlaşmaların getirdiği yükümlülükler doğrultusunda, özellikle ormanlar, sulak alanlar, dağlar ve kurak alanlar üzere, kara ve iç tatlı su ekosistemlerinin ve bunların hizmetlerinin korunması, restore edilmesi ve sürdürülebilir kullanılması.
16. Sürdürülebilir kalkınma için barışçıl ve herkesi kucaqlayan toplumların teşvik edilmesi, herkesin adalete erişiminin sağlanması, her seviyede etkin, hesap verebilir ve kucaqlayıcı kurumların inşa edilmesi.	Her yerde her türlü şiddetin ve şiddet sebepli ölüm oranlarının kayda değer miktarda azaltılması
17. Sürdürülebilir kalkınma için küresel ortaklığın uygulama araçlarının güçlendirilmesi ve küresel işbirliğinin yeniden canlandırılması.	Uluslararası kaynaklar yardımıyla gelişmekte olan ülkelerin iç kaynak hareketliliğinin kuvvetlendirilmesi ve gelişmekte olan ülkelerin vergi ve diğer gelir kaynaklarından gelir elde etme kapasitesinin güçlendirilmesi.

I. D-8 ÜLKELERİNİN SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA AMAÇLARINI GERÇEKLEŞTİRME DÜZEYLERİ

Çalışmanın bu kısmında, D-8 ülkelerinin 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına nasıl baktıkları ve bu amaçların global ölçekte kabul edilmesinden sonra geçen yaklaşık 4 yılda hedefleri gerçekleştirmeye yönelik ne gibi adımlar attıkları konusunda değerlendirme yapılmaktadır. Öncelikle tekil olarak ülkelerin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine nasıl baktıklarına bu hedefleri ulusal bir hedef olarak benimseme durumlarına dair bilgiler verilir daha sonra sürdürülebilir kalkınma endeksleri doğrultusunda söz konusu ülkelerin bu hedefleri gerçekleştirme düzeyleri karşılaştırmalı olarak verilmektedir.

D-8 ülkelerinin tümünün 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Amaç ve Hedeflerini benimsedikleri bu hedefleri gerçekleştirmeye ulusal bir gündem haline getirdikleri ve hedefleri gerçekleştirmeye yönelik plan ve projeler hazırladıkları görülmektedir.

Türkiye, sürdürülebilir kalkınma amaçları (SDG) için ayrı bir eylem planı veya politika dokümanı üretme yoluna gitmemiştir. Bunun yerine, SDG’leri ve göstergelerini bütüncül bir yaklaşımla kalkınma

planları ve sektörel stratejilere entegre ederek hayata geçirmeyi ve izlemeyi bir politika yaklaşımı olarak tercih etmiştir (SKA Türkiye, 2019: 21). Türkiye, herkesin onurlu bir yaşamı sürdürebilesi için yoksullukla savaşı en büyük önceliği olarak belirlemiş durumdadır. Bunun sonucu olarak, eşdeğer hanehalkı fert medyan gelirinin %50’sinin altında gelire sahip olanların oranı 2015 yılındaki %14,7 düzeyinden 2017 yılında %13,5 düzeyine çekilebilmiştir (SKA Türkiye, 2019: 134). Bir bütün olarak değerlendirildiğinde, Türkiye’nin SDG’ler bağlamında ulaştığı düzey, özellikle politika, strateji, mevzuat alanlarında küresel ortalamaların üzerindedir. Kurumsal açıdan ise, Türkiye’deki kurumların politika ve mevzuatla belirlenmiş görev ve sorumlulukları SDG’lerin tamamıyla örtüşmektedir (SKA Türkiye, 2019: 131).

Malezya, 2009 yılında uygulamaya koyduğu Yeni Ekonomik Model (New Economic Model), ile yüksek gelir, kapsayıcılık ve sürdürülebilirlik hedeflerine dayanan sürdürülebilir kalkınmayı devam ettirme taahhüdünü daha da kuvvetlendirmiştir. Yüksek gelir, kapsayıcılık ve sürdürülebilirlik hedefleri, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündeminin ekonomik, sosyal ve çevresel unsurlarıyla örtüşmektedir. 2009 yılında uygulamaya konan Yeni Ekonomik Model, Malezya’nın 2020 yılına kadarki kalkınma planının temelini

oluşturmaktadır. Malezya'nın 2016-2020 yıllarını kapsayan 11. Kalkınma Planında 2009 yılında kabul edilen Yeni Ekonomik Modelin hedefleri aynen kabul edilmiştir. Bu nedenle Malezya sürdürülebilir kalkınma için yeni bir yol belirleme ihtiyacı duymamış, onlarca yıldır devam eden bir süreçle sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmaya çalışmıştır (EPU, 2017: IV). Bu doğrultuda mutlak yoksulluk oranı 1970 yılındaki %49,3 düzeyinden 2014 yılında %0,6 ya düşürülmüş, 1990 yılından 2014'e yetersiz beslenme %90 düzeyinde azaltılmıştır. Çocuk ve anne ölümleri hemen hemen gelişmiş ülkeler seviyesine çekilmiş, endemik çiçek hastalığı, çocuk felci ve sıtma gibi hastalıkların önüne geçilmiş, halk sağlığı hizmetleri %95 düzeyinde hükümet destekleriyle sübvans edilmiş hale gelmiştir. 2016 yılı itibarıyla okullaşma oranı ilk öğretimde %97,2 ye orta öğretimde %90'a yüksek öğretimde ise, %48 düzeyine yükselmiştir. Yenilebilir enerji kurulu güç kapasitesi 1,5 kat artırılmış, 2009-2016 yılları arasında karbon yoğunluğu %33 düzeyinde azaltılmıştır (EPU, 2017: IV-V). İran, sürdürülebilir kalkınma için belirlediği eylem planında öncelikle yoksulluğun giderilmesi (SDG1), sürdürülebilir ve kapsayıcı ekonomik kalkınmanın sağlanması (SDG8) ve ülke içi gelir eşitsizliklerinin azaltılmasına (SDG10) vermiştir. Bu doğrultuda 2016-2020 yıllarını kapsayan beş yıllık planda, ortalama %8 büyümeyi, 2014 yılında 0,36 olan Gini Katsayısını 2020 yılında 0,34'e indirmeyi ve enerji yoğunluğunu 2020 yılına kadar cari değerinin yarısına düşürmeyi hedef olarak belirlemiştir (unesap.org, 2020: 20-22).

Mısır son on yıllarda beşeri kalkınma konusunda önemli ilerlemeler kaydetmesine rağmen, hala önemli sorunlarla karşı karşıyadır. İşsizlik oranları yüksektir. Ülke içi gelir eşitsizliği artmaktadır. Kadınların işgücüne katılım oranı düşüktür ve büyük bir kayıt dışı ekonomi mevcuttur. Bu zorlukların politika yapıcıların ve kurumların küçük çabalarıyla aşılması zordur. Ancak bugünden yaygın ve stratejik politikalar uygulamaya konulursa, ülke kalıcı değişim ve dönüşümü sağlama ve 2030 hedeflerine ulaşabilme potansiyeline sahiptir (SDGR, 2018: 31). Ülke 2030 hedeflerine ulaşabilmek amacıyla Mısır'ın 2030 Vizyonu (Egypt Vision 2030) isimli bir kalkınma stratejisi belirlemiştir. Katılımcı bir yaklaşımla hazırlanan strateji on sütun üzerine oturtulmuştur. Bu sütunlar: Ekonomik kalkınma; enerji; bilgi, yenilik ve bilimsel araştırma; şeffaflık ve kamu kurumlarının etkinliği; sosyal adalet; sağlık; eğitim ve öğretim; kültür; çevre ve kentsel gelişme olarak belirlenmiştir. Her bir sütun için değişen sayıda gösterge seçilmiş ve ilgili göstergeler için 2020 ve 2030 yılları için ayrı ayrı hedefler konulmuştur. Örneğin ekonomi sütununun ilk göstergesi olarak seçilen ekonomik büyüme hızı için 2020 yılı için %10, 2030 yılı için %12 hedef olarak belirlenmiştir (Egypt Vision 2030, 2020: 15).

Endonezya, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma gündemine ulusal kalkınma gündemi olarak bakmaktadır. Bu doğrultuda sürdürülebilir kalkınma hedefleri ulusal ve bölgesel kalkınma planlardaki hedeflerle entegre edilmiştir. Bunun sonucunda eşitsizliğin azaltılmasında, kapsayıcı ve sürdürülebilir ekonomik büyümenin sağlanmasında ve hesap verebilir bir yönetimin teşkil edilmesinde görece başarılı bir performans sergilenmiştir. Örneğin 2014-2018 arasında sürekli biçimde yıllık %5 büyüme sağlanabilmiş, yoksulluk oranı %11,25'ten %9,82'ye, Gini katsayısı, 0,41'den 0,38'e çekilebilmiştir (HLPF 2019 Indonesia).

Bangladeş, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma amaçlarını gerçekleştirme doğrultusunda, mümkün olan en kısa sürede uygulanabilecek 39 hedef/gösterge belirlemiştir. Bu göstergelerin bir kısmı küresel

sürdürülebilir kalkınma hedeflerinden aynen alınmış bir kısmı da küresel sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin ülke gerçekliğine göre yeniden düzenlenmesinden oluşturulmuştur. Bu 39 hedefin birincisi aşırı yoksulluk sınırı altında yaşayan nüfus oranını %3'ün altına indirmek; sonuncusu ise bireysel internet kullanımını %100'e çıkarmak olarak belirlenmiştir. Ülkede 2016 yılında nüfusun %12,9'u aşırı yoksulluk sınırı altında iken, bu oran 2017 yılında %12,1'e, 2018 yılında ise %11, 3'e gerilemiştir. 2015 yılında bireysel internet kullanımı %30,39 iken, 2020 yılı için %40'a çıkarılması hedeflenmiş ancak daha 2016 yılı sonunda belirlenen hedefin üzerine (%41,5) çıkmıştır (SDG Tracker, 2020).

Pakistan, 2030 sürdürülebilir kalkınma hedeflerini ülkenin üst orta gelirli ülkeler sınıfına katılmasını sağlayacak bir araç olarak görmekte bu nedenle de 2030 sürdürülebilir kalkınma hedeflerine öncelik vermektedir. Pakistan 2030 gündemini ulusal parlamentoda oybirliğiyle kabul eden ilk ülkedir. Ülke 2030 gündemini uluslararası bir gündem değil, kendi gündemi gibi görmektedir. Çünkü 2030 hedeflerinin ülke halkına daha iyi bir yaşam sunma arzu ve isteklerini yansıttığına inanılmaktadır (Ministry of Planning, Development and Reform, 2020). Yoksulluğun azaltılması, ana odak noktası olmaya devam etmektedir. Geliştirilen proje ve programlar sonucunda son on yılda mutlak yoksulluk oranı %26, çok boyutlu yoksulluk oranı ise, %16 düzeyinde azalma göstermiştir. 2013-2018 döneminde yetersiz beslenme oranı %9 düzeyinde, yeni doğumlarda anne ölüm oranı ise %10 düzeyinde azalma göstermiştir (VNR-HLPF, 2019).

Nijerya'da, 2030 sürdürülebilir kalkınma amaçlarını uygulamaya yönelik olarak belirlenen yol haritasında, altı tematik alan üzerine odaklanılmıştır. Bu alanlar; politika tasarımı, veri yönetimi, kurumlar, ortaklıklar, iletişim ve finans olarak belirlenmiştir. Uygulamaya geçirmek üzere ülkenin her bir bölgesinin özellikli ihtiyaçlarına göre üç safhalı bir program tasarlanmıştır. Programın ilk safhası 2016-2020 dönemini, ikinci safhası 2020-2026 dönemini, üçüncü ve son safhası ise, 2026-2030 dönemini kapsamaktadır (<https://sdgs.gov.ng/>). Sürdürülebilir kalkınma amaçlarını uygulamaya geçirme çalışmalarından üç ders/sonuç çıkarılmıştır. İlk olarak; ulusal olarak kabul edilmiş hedeflerin ortaya konabilmesi için, teknoloji tabanlı, açık ve şeffaf izleme ve raporlama sistemlerinin belirlenmesinin gerekli olduğudur. İkinci olarak; ulusal program ve politikaların uygulanmasına yönelik bürokratik engellerin aşılabilmesi için yenilikçi ve uyarlanabilir program ve pratiklerin zorunlu olmasıdır. Son olarak ise, ülkenin sürdürülebilir kalkınma amaçlarını uygulamaya geçirebilmesi için resmi kalkınma yardımları yanında yeni finans kaynaklarının sağlanması, iç kaynakların harekete geçirilmesi ve borçların finansmanında yardımcı olunmasının kritik öneme sahip olduğudur. Bu yüzden hedeflerin hayata geçirilmesinde global ve ulusal ortaklıklar hayati derecede önemlidir (SDGs Nigeria, 2017:4).

Tablo 2'de D-8 ülkelerinin 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının İlk Hedeflerine ilişkin göstergeleri verilmiştir. Tablodaki verilerden hareketle bir değerlendirme yapıldığında her amacın birinci hedefini gerçekleştirme açısından en iyi performansı sergileyen ülkelerin Malezya ve Türkiye en kötü performansı sergileyen ülkenin ise, Nijerya olduğu görülmektedir. Nitekim hedeflerin gerçekleştirilmesi açısından Malezya altı, Türkiye beş hedefte sekiz ülke arasında en iyi performansı gerçekleştiren ülkeler olurken, Nijerya ise, on bir hedefte sekiz ülke arasında en kötü performansı sergileyen ülke konumundadır. En iyi performansı sergileyen Malezya ve Türkiye'nin arkasından İran gelmektedir.

Tablo 2: D-8 Ülkelerinin 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının İlk Hedeflerine İlişkin Göstergeleri

Amaçların İlk Hedeflerine Dair Göstergeler	Ülke Değerleri							
	Bangladeş	Endonezya	İran	Malezya	Mısır	Nijerya	Pakistan	Türkiye
SDG1-Günlük 1.90 Dolar altında gelir elde eden nüfus yüzdesi	7.2	4.4	0.1	0.0	0.5	47.7	1.0	0.0
SDG2-Yetersiz beslenen nüfus yüzdesi	15.2	7.7	4.9	2.9	4.8	11.5	20.5	2.5
SDG3-Her 100.000 canlı doğumda anne ölüm oranı	176	126	25	40	33	814	178	16
SDG4-Net ilk okullaşma oranı	90.5	91.9	98.6	98.6	97.0	64.1	76.5	94.3
SDG5-Modern metotlarla aile planlamasını talep eden kadın yüzdesi	72.5	77.9	68.6	54.5	80.0	26.3	47.0	59.7
SDG6-İçme suyuna erişebilen nüfus yüzdesi	97.3	89.5	94.9	96.4	98.4	67.3	88.5	98.9
SDG7-Elektriğe erişebilen nüfus yüzdesi	75.9	97.6	100.0	100.0	100.0	59.3	99.1	100.0
SDG8-Büyüme oranı	-0.3	-0.1	-0.4	0.9	-2.4	-4.6	-2.2	0.8
SDG9-İnternet kullanan nüfus yüzdesi	18.0	32.3	60.4	80.1	45.0	27.7	15.5	64.7
SDG10-Gini katsayısı	35.9	50.7	40.0	47.9	49.7	59.8	42.4	48.4
SDG11-Kentsel alanlarda 2,5 mikrondan daha küçük çaplı partikül maddelerin yıllık ortalama konsantrasyonu ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)	60.8	16.5	39.0	16.0	87.0	71.8	58.3	44.3
SDG12-Kişi başına günlük kilogram olarak belediye katı atıkları	0.4	0.5	0.2	1.5	1.4	0.6	0.8	1.1
SDG13-Kişi başına ton olarak enerji ilişkili karbon dioksit emisyonu	0.5	1.7	7.7	8.0	2.0	0.5	0.9	4.2
SDG14-Biyçeşitlilik açısından önemli deniz alanlarının korunan yüzdesi	25.9	27.7	67.0	25.1	64.8	-	39.3	4.3
SDG15-Biyçeşitlilik açısından önemli karasal alanların korunan yüzdesi	48.0	23.5	48.6	39.5	39.6	79.6	36.6	2.3
SDG16- 100.000 kişi başına cinayet sayısı	2.5	0.5	2.5	2.1	2.5	9.8	4.4	4.3
SDG17-GSYİH'nın yüzdesi olarak kamunun sağlık ve eğitim harcaması	2.4	4.9	6.9	7.1	5.4	-	3.4	7.0

Kaynak: Sustainable Development Report 2019: Transformations to Achieve the Sustainable Development Goals, Bertelsmann Stiftung, June, 2019, ss: 107,183,235,237,289,335,343,435.

Yukarıdaki değerlendirme D-8 ülkelerinin beşeri kalkınma düzeyleriyle paralellik göstermektedir. Nitekim bu ülkeler arasında beşeri kalkınma düzeyi en yüksek ülkeler Türkiye ve Malezya'dır. Türkiye ve Malezya çok yüksek beşeri kalkınma düzeyine sahip ülkeler grubunda İran, Endonezya ve Mısır, yüksek beşeri kalkınma düzeyine sahip ülkeler grubunda Bangladeş ve Pakistan orta beşeri kalkınma düzeyine sahip ülkeler grubunda yer alırken, Nijerya ise, düşük beşeri kalkınma düzeyine sahip ülkeler grubunda yer almaktadır. 189 ülke arasında beşeri kalkınma endeksi sıralamasında Türkiye, 59. Malezya 61. İran 65. Endonezya 111. Mısır 116. Bangladeş 135. Pakistan 152. Nijerya ise, 158. sırada yer almaktadır (HDR, 2019: 324-325).

Bertelsman Stiftung Vakfı 2019 Sürdürülebilir Kalkınma Raporu'nda 162 ülke için sürdürülebilir kalkınma amaçları endeksi (SDG Endeksi) hesaplanmıştır. Endeks 2015 yılında uluslararası toplumun üzerinde anlaştığı 17 sürdürülebilir kalkınma amacı (SDG) üzerinden ülkelerin sürdürülebilir kalkınma performansını göstermektedir. Endeks hesaplanırken 17 SDG'nin her birine eşit ağırlıklar verilmiştir. Endeks puanı en kötü performansı temsil eden "0" ile en iyi performansı temsil eden "100" arasında değişmektedir. Örneğin bir ülkenin SDG endeks puanınının 85 olması, 17 SDG'ye en iyi sonuçla ulaşmada ülkenin performansının %85 düzeyinde başarılı olduğunu ifade etmektedir (SDR, 2019: 19).

Tablo 3'te D-8 ülkelerinin sürdürülebilir kalkınma düzeylerinin karşılaştırılabilmesi amacıyla Sürdürülebilir Kalkınma Endeksi sıralamaları verilmiştir.

Tablo 3: D-8 Ülkelerinin 2019 Yılı Sürdürülebilir Kalkınma Endeksleri

Ülkeler	Ülke Sırası (162 ülke içindeki sırası)	Endeks Puanı
İran	58	70,5
Malezya	68	69,6
Türkiye	79	68,5
Mısır	92	66,2
Endonezya	102	64,2
Bangladeş	116	60,9
Pakistan	130	55,6
Nijerya	159	46,4

Kaynak: SDR, (2019), Sustainable Development Report 2019: Transformations to Achieve the Sustainable Development Goals, Bertelsmann Stiftung, June, ss: (20-21).

Tablo 3'den de açıkça izlenebileceği üzere sürdürülebilir kalkınma endeksi en yüksek olan ülke İran iken, bu ülkeyi Malezya ve Türkiye izlemektedir. Beşeri kalkınma düzeyi ve sürdürülebilir kalkınma amaçlarının ilk hedeflerini gerçekleştirme seviyesi bakımından Türkiye ve Malezya'nın gerisinden gelen İran'ın sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin bütünü açısından bu iki ülkenin önüne geçtiği gözlemlenmektedir. Bu durum, İran'ın sağlık, eğitim ve yaşam standardı dışındaki sürdürülebilir kalkınma göstergeleri açısından Türkiye ve Malezya'dan daha iyi göstergelere sahip olduğunu düşündürmektedir. Sürdürülebilir kalkınma endeksi en

düşük D-8 ülkesi olan Nijerya ise, endeksi hesaplanan 162 ülke içerisinde 159. sıradadır.

SONUÇ

Bertelsman Stiftung Vakfı'nın Haziran 2019'da hazırlanmış olduğu *2019 Sürdürülebilir Kalkınma Raporu*'nda ülkelerin sürdürülebilir kalkınma amaçlarını gerçekleştirme durumlarıyla ilgili en temel bulgu, sürdürülebilir kalkınma amaçlarını (SDG) gerçekleştirmeye yönelik siyasi odaklanmanın, ülkelerin taahhütlerinin gerisinde kalmış olduğudur. Nitekim, adı geçen rapora göre, Eylül 2015'ten günümüze sadece 33 ülke Birleşmiş Milletler 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarını resmi olarak benimsemiş ve bu ülkelerin sadece 18'i merkezi bütçe belgelerinde SDG'ler zikredilmiştir (SDR, 2019: X). Dolayısıyla amaç ve hedefleri uygulamaya geçirme noktasında da taahhütlerin gerisinde kalmıştır. Sera gazı emisyonu ve tehdit altındaki türler konusunda verilen taahhütler yerine getirilememiştir. Gıda üretimi ihtiyaçları karşılamada yetersizdir ve üretilen gıdanın yaklaşık üçte biri israf edilmektedir. Ormanların ve biyolojik çeşitliliğin tahribi süregelmektedir. Dünya uluslarının yarısı aşırı yoksulluğu ortadan kaldırmayı başaramadığı için aşırı yoksulluk küresel bir sorun olmaya devam etmektedir (SDR, 2019: X-XI).

Bertelsman Stiftung Vakfı 2019 Sürdürülebilir Kalkınma Raporu'nda dikkat çekilen önemli bir husus da en zengin ülkelerin bile tüm hedeflere (17 amaç ve 169 hedefe) ulaşmaktan çok uzakta olduklarıdır. Hedeflere ulaşılması her bir ülkede derin dönüşümler gerektirmektedir. Sadece piyasa aktörlerine güvenilmesi SDG'lerin başarılmasında yeterli olmayacaktır. İhtiyaç duyulan teknolojilerin geliştirilmesi, kamu ve özel sektör yatırımlarının teşviki ve zamana bağlı hedeflerin gerçekleştirilebilmesi için gerekli yönetim mekanizmalarını sağlamada hükümetlerin yönlendirmelerine gereksinim vardır (SDR, 2019: 1).

D-8 ülkelerinin tümünün 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Amaç ve Hedeflerini benimsedikleri bu hedefleri gerçekleştirmeyi ulusal bir gündem haline getirdikleri ve hedefleri gerçekleştirmeye yönelik plan ve projeler hazırladıkları görülmektedir. Türkiye, sürdürülebilir kalkınma amaçları (SDG) için ayrı bir eylem planı veya politika dokümanı üretmemekte, SDG'leri ve göstergelerini bütüncül bir yaklaşımla Kalkınma Planları ve sektörel stratejilere entegre ederek hayata geçirmeyi ve izlemeyi bir politika yaklaşımı olarak tercih etmektedir. Malezya sürdürülebilir kalkınma için yeni bir yol belirleme ihtiyacı duymamakta, 2009 yılından itibaren uygulamaya konulan yeni ekonomi stratejisiyle sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmaya çalışmaktadır. İran, sürdürülebilir kalkınma için belirlediği eylem planında önceliği yoksulluğun giderilmesi ve ülke içi gelir eşitsizliklerinin azaltılmasına vermektedir. Endonezya, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerini ulusal ve bölgesel kalkınma planlardaki hedeflerle entegre etmeye çalışmaktadır. Pakistan 2030 gündemini uluslararası bir gündemden ziyade, kendi ulusal gündemi gibi görmektedir. Mısır sürdürülebilir kalkınma stratejisini ekonomik kalkınma; enerji; bilgi, yenilik ve bilimsel araştırma; şeffaflık ve kamu kurumlarının etkinliği; sosyal adalet; sağlık; eğitim ve öğretim; kültür; çevre ve kentsel gelişme sütunları üzerine oturtmaya çalışmaktadır. Bangladeş, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma amaçlarını gerçekleştirme doğrultusunda, mümkün olan en kısa sürede uygulanabilecek 39 hedef/gösterge belirlemiştir. Nijerya'da, 2030 sürdürülebilir kalkınma amaçlarını uygulamaya yönelik olarak belirlenen yol haritasında politika tasarımı, veri yönetimi, kurumlar, ortaklıklar, iletişim ve finans olmak üzere altı tematik alan üzerine odaklanılmıştır.

2019 yılı itibarıyla 2030 amaçlarının ilk hedeflerini gerçeğe dönüştürme sürecinde en başarılı D-8 ülkelerinin Malezya ve Türkiye olduğu, sürdürülebilir kalkınma endeksi açısından ise en yüksek endeks katsayısına İran'ın sahip olduğu bu ülkeyi Malezya ve Türkiye'nin izlediği, en başarısız olan ülkelerin ise, Pakistan ve Nijerya olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar D-8 ülkelerinin beşeri kalkınma endeksi sıralamalarıyla da paralellik arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- Bakırtaş, T., (2014). *Dünya'da ve Türkiye'de Ekonomik Kalkınma*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Barbak, A. & Memişoğlu, D., (2017). “Birleşmiş Milletlerin 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi Nasıl Bir Kamu Yönetimi İstiyor?”, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:1, Özel Sayı: 4.
- Bayraktutan, Y., & Uçak, S., (2011). “Ekolojik İktisat ve Kalkınmanın Sürdürülebilirliği”, *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, Cilt: 3, Sayı:4, Mayıs, ss: 17-36.
- Ceylan, T., (1995). “Sürdürülebilir Kalkınma” İçinde, (Editör: Tamer İşgüden vd.), *Gelişme Ekonomisi*, İstanbul: Beta Basım yayın, ss: 203-223.
- Doğaner Gönel, F., (2010). *Kalkınma Ekonomisi*, Ankara: Efil Yayınevi.
- Egypt Vision 2030, http://www.arabdevelopmentportal.com/sites/default/files/publication/sds_egypt_vision_2030.pdf (17.02.2020).
- EPU, (2017). Malaysia Sustainable Development Goals Voluntary National Review 2017, *Economic Planning Unit*, Putrajaya, Malaysia.
- HDR, (2019). *Human Development Report 2019, Beyond Income, Beyond Averages, Beyond Today: Inequalities in Human Development in The 21st Century*.
- HLPF 2019 Indonesia, <https://sustainabledevelopment.un.org/memberstates/indonesia> (21.02.2020).
- İstedığımız Gelecek, (2012). *Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı (Rio+20) Rio de Janeiro*, Brezilya, 20-22 Haziran 2012, Konferans Çıktısı, ISBN 978-605-4667-14-7, Ankara.
- Kaynak, M., (2014). *Kalkınma İktisadı*, 5. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Ministry of Planning, Development and Reform, (2020), <https://www.pc.gov.pk/web/sdg/sdgpak> (14.02.2020).
- Peşkirioğlu, N., (2016). “2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri: Küresel Verimlilik Hareketine Doğru”, *Kalkınmada Anahtar Verimlilik*, Sayı:335, Kasım, <https://anahtar.sanayi.gov.tr/tr/news/2030-surdurulebilir-kalkinma-hedefleri-kuresel-verimlilik-hareketine-dogru/7319> (31.01.2020).
- SDGs Nigeria, (2017). Implementation of the SDGs A National Voluntary Review, <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/16029Nigeria.pdf> (21.02.2020).
- SDGR, (2018). *Sustainable Development Report: Egypt 2030*, Frederick S. Pardee Center for International Futures, University of Denver. <https://sdgs.gov.ng/sustainable-development-goals-sdgs-nigerian-way/> (18.02.2020).
- SDR, (2019). Sustainable Development Report 2019: Transformations to Achieve the Sustainable Development Goals, Bertelsmann Stiftung, June.
- SDG Tracker (2020). Bangladesh's Development Mirror, http://www.sdg.gov.bd/page/thirty_nine_plus_one_indicator/5#1
- SKA, (2019). Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Türkiye 2. Ulusal Gözden Geçirme Raporu: Ortak Hedefler İçin Sağlam Temeller, <http://www.surdurulebiliralkinma.gov.tr/wpcontent/uploads/2020/01/> (11.02.2020).
- Traş, H. H., (2012). “Sürdürülebilir Kalkınma ve Çevre: Teorik Bir İnceleme”, *Kahraman Maraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 2, ss: 57-73.
- UNESCAP (2020). <https://www.unescap.org/sites/default/files/Iran-Economic%20Modeling.pdf>, (13.02.2020).
- UN, (2015). A/RES/70/1, October, https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E (31.01.2020).
- VNR-HLPF, (2019). “Key Messages of Pakistan's VNR– HLPF 2019”, <https://sustainabledevelopment.un.org/memberstates/pakistan> (14.01.2020).
- WCED, (1991). *Ortak Geleceğimiz*, (Çeviren: Belkıs Çorakçı), 3. Baskı, TÇSV Yayını, Ankara.
- Yılmaz, V., (2017). Yeşil Büyüme ve Türkiye'de Uygulanabilirliği, Yayınlanmamış Doktora Tezi, *Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Zafir, C. Z., (2014). “Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımı”, İçinde, (Ed: Ahmet Faruk Aysan ve Devrim Dumludağ), *Kalkınmada Yeni Yaklaşımlar*, Ankara: İmge Kitabevi, ss: 243-275.

EXTENDED ABSTRACT

The *United Nations Sustainable Development Summit* was held in September 2015. At the summit, the United Nations 2030 Sustainable Development Goals were adopted with the signature of 193 member countries. 17 main goals and 169 goals have been determined for the development goals. Countries that adopt these goals and objectives make strategies and plans in line with the realization of these goals and targets, and follow policies for the realization of the goals.

The purpose of this study, the United Nations in 2030 in terms of realizing sustainable development, Objective of the D-8 countries (Turkey, Iran, Malaysia, Egypt, Nigeria, Pakistan, Malaysia, Indonesia and Bangladesh) is to demonstrate that they are in what condition. The aims and targets accepted in 2015 and planned to be achieved by 2030 cannot be expected to be completed by the beginning of 2020 when this study is conducted. However, approximately 4 years after the acceptance of the goals, it can be observed what steps have been taken towards achieving the goals and what positive contributions the steps have taken. Accordingly, the level of D-8 countries at the point of achieving the UN 2030 Sustainable Development Goals and targets has been tried to be determined by taking into consideration the 2019 Sustainable Development Indices.

The reason for choosing D-8 countries in the study is that they represent Muslim countries in different parts of the world. These countries see these goals, which are accepted as a global agenda, as their national agenda. In this direction, they are developing plans and projects to achieve the objectives.

Turkey has not produced a separate action plan or policy document for the sustainable development goals (SDG). Instead, it chose to implement and monitor SDGs and indicators as a policy approach, integrating them into development plans and sectoral strategies with a holistic approach. Turkey attaches great priority to the fight against poverty. Turkey has reached the level of SDG, especially the policies, strategies, legislation are above the global average in the field. From the institutional point of view, the institutions and policies established by legislation duties and responsibilities in Turkey coincides with all of the SDGs.

Malaysia formed the basis of the development plan until 2020 with the New Economic Model launched in 2009. In the 11th Development Plan of Malaysia covering the years 2016-2020, the objectives of the New Economic Model are exactly accepted. For this reason, Malaysia did not need to determine a new path for sustainable development and tried to reach its sustainable development goals through an ongoing process. Accordingly, the absolute poverty rate was decreased from 49.3% in 1970 to 0.6% in 2014. Malnutrition has been reduced by 90%. Child and maternal deaths were drawn to the level of developed countries.

Iran, in its action plan for sustainable development, has prioritized poverty alleviation (SDG1), sustainable and inclusive economic development (SDG8) and reduction of domestic income inequalities (SDG10). Accordingly, the five-year plan covering 2016-2020 aims to grow 8% in average, to decrease the Gini Coefficient from 0.36 in 2014 to 0.34 in 2020 and to reduce its energy intensity by half of its current value by 2020.

Egypt faces important problems. Unemployment rates are high. Internal income inequality is increasing. The female labor force participation rate is low and there is a large informal economy. If widespread and strategic policies put into practice, the country has the potential to achieve permanent change and transformation and to achieve 2030 goals. The country has determined a development strategy called Egypt's 2030 Vision in order to achieve its 2030 goals. The strategy prepared with a participatory approach is based on ten columns.

Indonesia considers the 2030 Sustainable Development agenda as a national development agenda. In this direction, sustainable development goals are integrated with the goals in national and regional development plans. As a result, a relatively successful performance was achieved in reducing inequality, ensuring inclusive and sustainable economic growth and establishing an accountable management.

Bangladesh has determined 39 targets / indicators that can be implemented as soon as possible in line with achieving 2030 Sustainable Development objectives. Some of these indicators are taken from global sustainable development goals, and some of them are formed by rearranging global sustainable development goals according to the reality of the country. The first of these 39 targets is to reduce the rate of population living under the extreme poverty line to below 3%; the last one is determined to increase individual internet usage to 100%.

Pakistan sees 2030 sustainable development goals as a tool to enable the country to join the upper middle-income countries. Therefore, 2030 sustainable development targets are prioritized. Pakistan is the first country to unanimously adopt the 2030 agenda in the national parliament. The country sees the 2030 agenda, not as an international agenda, but as its own agenda. Poverty reduction remains the main focus. As a result of the projects and programs developed, the absolute poverty rate has decreased by 26% and the multidimensional poverty rate has decreased by 16% in the last decade. In the period of 2013-2018, malnutrition rate decreased by 9%, and maternal mortality rate in new births decreased by 10%.

In Nigeria, the 2030 focused on six thematic areas on the roadmap determined for implementation of sustainable development goals. These areas are; policy design, data management, institutions, partnerships, communication and finance. A three-phase program has been designed to implement, based on the specific needs of each region of the country. The first phase of the program covers the 2016-2020 period, the second phase covers the 2020-2026 period, and the third and the last phase covers the 2026-2030 period.

As of 2019, the most successful D-8 countries in the process of transforming the real purpose of the first targets for 2030 were Malaysia and Turkey. In terms of sustainable development index that Iran has the highest index coefficient, followed by Malaysia and Turkey in this country, while most of the countries that failed, it is observed that Pakistan and Nigeria. These results are in parallel with the human development index rankings of D-8 countries.